

národní
úložiště
šedé
literatury

Národní zemědělské muzeum získalo vzácný vinařský lis z roku 1841 – k vidění bude v Ostravě

Taussiková, Jitka
2020

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-538019>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 28.09.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Národní zemědělské muzeum získalo vzácný vinařský lis z roku 1841 – k vidění bude v Ostravě

Do muzejní Sbírký se podařilo získat téměř 180 let starý kládový lis ze Znojemska. Jedná se o jeden z posledních kládových lisů dochovaných v původní podobě i místě svého vzniku. Pět metrů dlouhý, tři metry vysoký a 2,6 tuny vážící kolos byl převezen do muzea potravin a zemědělských strojů Ostravě, kde bude restaurován do funkční podoby. Poté bude příležitostně využíván k lisování vína během muzejních akcí, například během vinobraní.

Nově získaný kládový lis pochází z oblasti olekšovičských sklepů u obce Slup a byl vyroben v roce 1841, roku 1891 byl renovován. Původními majiteli byli Thomas a Johana Bauerovi. Poslední majitel jej získal jako dědictví po rodičích. Jeho prarodiče přišli do blízké obce Jaroslavice po druhé světové válce v rámci osídlování pohraničí a sklep s lisem byl součástí jejich přídělů. Kládové lisy se používaly zejména na Znojemsku, vřetenové v západní části jižní Moravy (Mikulovsko, Valticko, Slovácko atd.).

Lis je z dubového dřeva, je 5 metrů dlouhý, 3 metry vysoký a spolu se závažím váží celkem 2,6 tuny. Jsou na něm čitelné původní nápisy v němčině, včetně jmen prvních majitelů. Na horním překladu: Got Segne den Weinbau. (Bůh žehnej vinařství.), na kládě: Alles was wir sind und haben Sind Milde Gottes Gaben. (Vše, co jsme a máme, jsou dobrotivými dary Božími.) a Erzeugt in 1841 Renoviert 1891 Thomas und Johana Bauer (vyrobeno 1841, renovováno 1891 Thomas a Johana Bauerovi).

Národní zemědělské muzeum do této chvíle takový typ lisu nemělo, vlastní pouze lisy vřetenové a kládový lis určený na ovoce. „*Jsmé velice rádi, že se muzeu podařilo lis získat. Kládové lisy se vyskytují už jen zcela výjimečně, většina jich je zničena, prodána v předchozích desetiletích jiným vlastníkům nebo je mají jihomoravské obce, které je většinou vystavují na návsích,*“ říká kurátorka Národního zemědělského muzea ve Valticích Kamila Svobodová.

Lis byl převezen do nově otevřené pobočky muzea v Dolní oblasti Vítkovice v Ostravě a chystá se jeho restaurování. Muzeologové jej chtějí uvést do původní a funkční

podoby, aby mohl být předváděn a využíván k lisování vína během akcí pro veřejnost, například při vinobraní či na koštěch vína. Část konstrukce je prohnílá, protože byl uložen ve sklepě s nezabezpečenou střechou. Tyto části se budou muset výdlabem odstranit a doplnit novým dřevem. Některé prvky je nutné vzhledem k napadení dřevokazným hmyzem zcela nahradit. Lis bude povrchově očištěn horkou párou a bude také odstraněn nepůvodní nátěr. Poté se dřevo ošetří proti škůdcům. Bude nutné vyrobit kopie komponentů – původní a dřevěné prvky sloužící ke stlačování – špalky a prokládky, které zvedají kládu, a udělat nový koš. Repasovat se bude i plechová vana, která byla součástí lisu a je určená pro odtok ovocné šťávy.

Lis také bude opatřen novou konstrukcí, která ho zvedne o několik desítek centimetrů nad zem. Původně totiž bylo tunové závaží umístěno pod úroveň země v prohlubni vykopané ve sklepě. „Lis bude mimo jiné používán jako ukázka původní techniky lisování vinných hroznů během akcí pro veřejnost. Už v příštím roce chystáme v září vinobraní či ochutnávky moravského vína,“ říká ředitel Národního zemědělského muzea v Ostravě Ivan Berger.

Vinařské lisy

Základní typy lisů známe dva: kládový a vřetenový. Lis kládový se jeví být starší, první zprávy o něm pocházejí z 1. století před Kristem, nejstarší zmínky o lisu vřetenovém pocházejí z 1. století po Kristu.

Kládové lisy jsou založeny na principu jednoramenné páky, základem lisu je vodorovně položený silný trám zasazený do kolmo postaveného sloupu. Nad ním se zvedá další kláda, upevněná ve svislé poloze v témže sloupu. Kládou prochází dřevěné vřeteno, jehož matka je pevně vsazena do spodního trámu. Otáčením vřetena dlouhou tyčí, zasazenou do matky, klesala horní kláda a tlačila na mísu s hrozny. Šťáva vytékala otvorem ve spodním trámu.

Na našem území častěji dochovaný lis vřetenový se skládá ze dvou silných sloupů zvaných klanice, které jsou postaveny kolmo a udávají výšku celého lisu. Ta bývá až tři metry. Do klanic jsou zapuštěny dva silné trámy, jeden nahoře, druhý dole. Horní trám se nazývá hinšt, dolní pak kláda. Klanice, hinšt a dolní kláda vytvářejí rám lisu. V horní kládě je vydlabán otvor se závity, jimiž prochází silný šroub z tvrdého dřeva – vřeteno, na spodním konci je zakončen matkou – hlavou, ta bývá různě tvarována. Další částí lisu je dřevěná mísa obdélníkového tvaru, zvaná okřín nebo koš. Je zasazena do spodní klády a na její čelní straně je otvor, jímž vytéká vytlačená hroznová šťáva. Celá konstrukce lisu spočívá zpravidla na dvou nebo třech silných hranolových trámech zvaných šlapy nebo podklady.

Od 18. století dochází na Moravě k výraznější diferenciaci v užívání obou typů lisů. Rozměrné kládové lisy, které vyžadují větší prostor a na nichž je možno zpracovat najednou více hroznů, se používaly především ve velkých panských, klášterních a farních lisovnách, kam se odváděl desátek. Tento typ lisu měli také někteří zámožní hospodáři, u nichž bylo vinařství důležitým zdrojem příjmů. Vřetenové lisy pak byly typické zejména pro střední a drobné vinaře, u nichž bylo vinařství pouze doplňkem jejich hospodaření. Nejméně majetní vinaři lis nevlastnili a hrozny lisovali u sousedů.

Obecně lze říci, že zastoupení kládových a vřetenových lisů v jednotlivých oblastech Moravy ovlivňovala ekonomická situace. Zatímco na Brněnsku, jihovýchodní Moravě a v okolí Mikulova mají značnou převahu vřetenové lisy, Znojemsko vykazuje nápadnou převahu kládových lisů, a to i v rolnických usedlostech.

Národní zemědělské muzeum je státní příspěvková organizace zřizovaná Ministerstvem zemědělství. Zabývá se zejména tematikou zemědělství, lesnictví, myslivosti, rybářství, zahradnictví, potravinářství, zpracování zemědělských produktů, vývoje venkova a kulturní krajiny. Národní zemědělské muzeum má kromě hlavní výstavní budovy v Praze také další čtyři pobočky – Čáslav, zámek Kačina, zámek Ohrada, Valtice. Jednotlivé pobočky jsou zaměřeny tak, aby svou vědecko-výzkumnou, akviziční a prezentační činností komplexně pokrývaly zemědělství a jeho příslušné obory v celé šíři. Muzeum nabízí řadu lektorských programů a každoročně pořádá několik desítek tematických akcí pro veřejnost.

Více na www.nzm.cz.

Jitka Taussiková
tisková mluvčí
Národní zemědělské muzeum
Tel.: 604 867 970
tiskove@nzm.cz